

Lída Engelová
**ČEŠTINA NA CESTĚ
K VYHYNULÝM JAZYKŮM?**

Úsměvný večer o naší mateřštině očima i ušima mile umanuté režisérky, překvapeného herce a pošetilého muzikanta

scéna: **Ivo Žídek**

kostýmy: **Barbara Horáková Fehérová**

hudba: **Zdeněk Zdeněk**

dramaturgie: **Johana Kudláčková**

asistentka režie: **Eva Suková**

režie: Lída Engelová

hrají:

Lída Engelová

Martin Myšička

Zdeněk Zdeněk

Premiéry 29. a 30. ledna 2026 v Kavárně Dejvického divadla

Tři otázky pro Lídu Engelovou a její odpovědi

1. **Magické síle českého jazyka nejen na jevišti se věnujete s dlouhodobým zaujetím. Kdy vás napadlo uvažovat o ní jako o jazyce, jemuž hrozí vyhynutí, a udělat na toto téma inscenaci?**

Dávno. Celoživotně se věnuji práci v rozhlase i v divadlech. Jsou místa, jako třeba pražské Divadlo Viola, kde se kulturou slova zabýváme programově. Ale pak jsou místa – a to je většina ostatních divadel pražských i mimopražských, kde jazyk bývá jen součástí inscenace. Prosím – proč ne. Ale ve chvíli, kdy jsem zjistila, že pro tvůrce je tahle součást výsledného díla jen protivnou a nedůležitou hodnotou, začala moje „bitva za jevištní češtinu“ dostávat konkrétní obrysy. Bohužel zatím spíš prohrávám, byť ohlasy na moje inscenace mívají udivené formulace typu: „*Představte si, že herce bylo navíc slyšet a bylo jim rozumět*“.

2. **S herci Dejvického divadla máte bohatou zkušenost i z předchozích spoluprací. Čím je pro vás právě toto divadlo pro realizaci Vašeho projektu důležité?**

Jsem šťastná, že v Dejvickém divadle neutichá hlad po dosažení špičkových inscenací a že bývalý umělecký šéf Martin Myšička uslyšel i na moje stesky ohledně češtiny a jevištní češtiny zvláště. Martin má rád čísla. Myslím, že se mu navíc zalíbil i nonsensový charakter večera – lidí je nás na světě víc než osm miliard, mluví se více než sedmi tisíci jazyky, česky hovořících je nás dohromady slabých třináct milionů (to je asi 1,6 promile – což odpovídá přibližně šesti pivům). Možná, že právě tímhle nonsensem se s naším českým smyslem pro nesmysl máme zabývat přednostně.

3. **Proč vlastně podle vás dnes lidé chodí do divadla?**

Divadlo je o emocích. A o tom, aby člověk nebyl se svými trampotami, úzkostmi, ale i radostmi sám. Do divadla chodí celosvětově asi čtyři procenta populace. Přesto doufám, že aspoň tahle hrstka Češek a Čechů si po zhlédnutí našeho večera všimne, že mateřština jsou plíce našich duší a že když se o ty plíce nebudeme starat – umřeme. A to nejen my na jevišti. Geniální znalec češtiny Pavel Eisner napsal: „*Jazyk je to, čím přežije národ, zůstane-li mu jazyk – jazyk z národa, národ z jazyka se bere a jím živ jest.*“

Já se o češtinu bojím a raduju se, že o ní pořád ještě můžeme hrát.

KAREL ČAPEK – TAJEMNÝ PŘÍPAD

(kráceno)

Abych vyložil situaci, v níž se před mýma očima udál ten tajemný případ.

Má okna na Malé Straně se dívají na samé střechy. Těch střech je přesně počítáno devatenáct a každá je jiná. Zrovna ta prostřední patří k nějaké kůlně, je nízká, mírně skloněná a krytá dehtovým papírem.

Když jsem se na ni dnes ráno podíval, byl jsem překvapen více, než kdybych na dotyčné dehtové střeše spatřil České kvarteto. Byl tam totiž půllitr dopola naplněný pivem. Nedopitý půllitr není ovšem nic zvláštního a když mi v první chvíli padl do oka, nevykřikl jsem úžasem – teprve když jsem se na něj minutu díval, počal jsem se divit: Co má dělat za zimního rána nedopitý půllitr na dehtované střeše? Dobrá, snad tedy byl na té střeše pokrývač a zapomněl tam půllitr. Jistě se pro něj vrátí, dám si pozor.

Když už to trvalo dlouho, šel jsem si pro cigaretu. A když jsem se hned nato vrátil k oknu – byl půllitr vypitý, ale stál na svém místě. A nebyl tam ani pokrývač, ani žebřík, nic, jen holá střecha a na ní prázdný půllitr. Teď tam stojí, tlustý a zavalitý. Vtom zazvonil listonoš. Šel jsem mu otevřít a když jsem se vrátil k oknu, byl půllitr pryč, prostě zmizel. To je celý ten tajemný případ – a neříkám nic víc, než co jsem viděl na vlastní oči.

Já vím, že půllitr piva nestojí za starou belu – ale rozum, lidi, rozum za to stojí! – Rozum člověk nosí pořád s sebou jako kluk kudlu! A já jsem rozhořčen na tu sklenici na střeše, neboť se vzpříčila mému rozumu. Chtěl bych ji rozbít, ale je tatam, střecha je prázdná a tváří se jakoby nic, prostě posmívá se mně.

Myslím, že každý z nás má ve své vzpomínce takové půllitry na střeše. Nesmyslné a nevysvětlitelné věci – hloupé jako prázdná sklenice – a tajemné jako Buddhovo zrození.

Ale řekněte, proboha – proč ji tam kdo dával?!

UMANUTÁ REŽISÉRKA, PŘEKVAPENÝ HEREC A POŠETILÝ MUZIKANT

LÍDA ENGELOVÁ

Divadelní a rozhlasová režisérka, scenáristka a herečka; nejdéle působící žena-režisérka v českém divadelním prostředí

V roce 1963 se přihlásila na DAMU ke studiu režie, ale byla přijata na herectví do ročníku velké české herečky Vlasty Fabianové. Už během studia spolupracovala s Divadlem Na zábradlí jako asistentka režiséra Jana Grossmana a hrála tam i několik rolí. Po absolutoriu DAMU se stala asistentkou režie v pražském Národním divadle. V roce 1970 získala stipendijní pobyt ve Velké Británii jako zahraniční pozorovatelka při zkouškách Brookovy legendární inscenace *Sen noci svatojánské*. To zásadním způsobem ovlivnilo její další tvůrčí dráhu. V roce 1972 nastoupila do angažmá do Divadla J. K. Tyla v Plzni, kde během patnácti sezon inscenovala přes 40 titulů. Současně založila spolu se Zdenkou Kratochvílovou komorní pantomimické Kapesní divadlo, sklízějící úspěchy doma i v cizině. V letech 1987 až 1990 působila v tehdejší Státní divadle v Ostravě, odkud přešla do Městských divadel pražských. Od roku 1993 je bez stálého angažmá.

Během své kariéry režírovala téměř ve všech divadlech v republice a několikrát úspěšně hostovala i v zahraničí. Tam k jejím nejvýznamnějším inscenacím patří dvojí nastudování Grossmanovy dramatisace Kafkova *Procesu* – v tehdejší Leningradě (1988) a v Londýně (1993).

Celoživotní zájem o poezii přivedl Lídu Engelovou už za studentských let do tehdy začínající pražské Violy – jako interpretku a později i jako režisérku. Viola se záhy stala jednou z jejích domovských scén a tato spolupráce trvá dodnes.

Další oblastí jejího působení je rozhlas, kde je pro její inscenace charakteristický mj. důraz na krásu mluveného slova. Ten lze považovat za jeden z hlavních znaků její režijní práce vůbec. Těmi dalšími jsou promyšlenost, preciznost, úcta k tradicím, ale současně také cit pro aktuální potřeby doby.

V Dejvickém divadle inscenovala v roce 2007 hru Zoltána Egresyho *Šťovík, pečené brambory*. S herci zdejšího souboru spolupracuje dlouhodobě i v rámci jiných projektů. V roce 2014 ji mohli vidět diváci ČT v roli choreografky Niny v seriálu *Čtvrtá hvězda* (režie M. Krobot a J. Prušinovský). Dvakrát byla exkluzivním hostem Martina Myšičky v jeho Co.medii.

MARTIN MYŠIČKA

Herec, režisér, autor

Kromě činoherního herectví na pražské DAMU (1995) vystudoval také obor subnukleární fyziky na Matematicko-fyzikální fakultě. Ještě během studií hrál např. v Národním divadle nebo ve Studiu Ypsilon. V roce 1994 získal Cenu Alfréda Radoka jako talent roku za roli Knížete Myškina v dramatu *Idiot* (režie Ondřej Zajíc). Od svého nástupu do angažmá Dejvického divadla v roce 1997 je jeho pevnou součástí. Během let zde vytvořil více než čtyřicet výrazných postav – v inscenacích Miroslava Krobota, Petra Zelenky, Lukáše Hlavici, Jiřího Pokorného, Michala Vajdičky, Jiřího Havelky a dalších. Na řadě titulů se navíc podílel i autorsky. Podrobný přehled jeho rolí je k dispozici na webových stránkách divadla.

<https://www.dejvickedivadlo.cz/umelecky-soubor?martin-mysicka>

V letech 2017–2024 zastával v Dejvickém divadle funkci uměleckého šéfa.

Jako režisér debutoval již v roce 2009 inscenací hry Joea Penhalla *Krajina se zbraní*, v roce 2016 následovalo nastudování hry Theodora Holmana *Interview*. Pro Dejvické divadlo také napsal hru *Nitero*, kterou v roce 2024 uvedla režisérka Kateřina Letáková.

Vedle herecké, režijní a autorské práce je Martin Myšička iniciátorem a projektu **Co.media**, v jehož rámci se v Kavárně DD setkává s inspirativními osobnostmi při pravidelných rozhovorech.

Martin Myšička je rovněž výraznou osobností filmové, televizní i rozhlasové tvorby. Účinkoval v řadě rozhlasových inscenací, při nichž spolupracoval mj. také s režisérkou Lídou Engelovou.

ZDENĚK ZDENĚK

Jazzový pianista, hráč na klávesové nástroje, hudební skladatel a aranžér

Zdeněk Zdeněk absolvoval Plzeňskou konzervatoř v oboru klavír.

V 80. letech založil spolu s kolegy Františkem Kopem, Jaromírem Honzákem a Martinem Šulcem skupinu Zelený kvartet, která se později změnila ve skupinu Naima. Ta se stala velkým objevem – třikrát za sebou byla vyhodnocena jako nejlepší jazzové seskupení a vydala několik velice úspěšných alb.

Zdeněk Zdeněk byl také členem skupiny Bacily. Jako hráč a aranžér spolupracoval s nejrůznějšími orchestry i sólisty – Hanou Hegerovou, Jiřím Schmitzerem či Dášou Voňkovou. Podílel se mimo jiné na řadě filmových nahrávek Karla Svobody a řadu let doprovázel legendární jazzovou zpěvačku Vlastu Průchovou. Je také autorem filmové a televizní hudby.

S režisérkou Lídou Engelovou spolupracuje dlouhodobě, mj. složil hudbu k inscenacím *Silnice – La Strada* nebo *Dobře rozehraná partie* v divadle Kalich; *Zločin lorda Artura Savila* v divadle Viola a k mnohým dalším. V Dejvickém divadle hostuje poprvé.

JOHANA KUDLÁČKOVÁ: Jazyk je duší národa

Trápí nás úpadek českého jazyka, který jako plíseň prorůstá všechny sféry života soukromého i veřejného. Dokonce už pronikl do divadla, kde často mizí jasná a zřetelná dikce starých hereckých mistrů a je nahrazována mluvou nepořádnou, rádoby autentickou, a tím pádem špatně srozumitelnou. Proto jsme se rozhodli zamyslet se nad příčinami tohoto macešského zacházení s rodným jazykem.

Majákem v bouři, která hrozí rozmetat vědomí smyslu mateřského jazyka, jsou myšlenky **Pavla Eisnera** (1889–1958). Tento básník a lingvista, který překládal ze 12 jazyků, ve své knize *Chrám i tvrz* vystihl hlubinné spojení mateřského jazyka se samotnou existencí národa:

„Jazyk každého z tzv. malých národů bude žít, dokud jeho jedinečná soustava projevová bude sloužit projevům jedinečné soustavy a organizace niterné. Tedy na historickou vteřinu tak dlouho, dokud duch a duše národa budou nezaměnitelné s každým jiným národním duchem, s každou jinou národní duší. Jediným životním oprávněním a ospravedlněním češtiny je, že češství lze vyjádřit a vyžít jen česky a že češství je duševní, duchový, mravní fakt nezaměnitelný s jakýmkoliv jiným na světě. Jakmile by se však češství stalo psychickou, spirituální, morální hodnotou zaměnitelnou i jen v podstatné převaze složek s vnitřním stavivem jiného principu národního, stane se z češtiny pohoršlivá a směšná dopravní překážka, kterou genius dějin smete.“

Geniální spisovatel **Karel Čapek** v roce 1927 v Přítomnosti nejpřesněji vystihl situaci Československa:

„Malý národ má menší prostředky, menší příležitost, menší výběr osob a neskonale těžší podmínky, aby se uplatnil, nežli veliký národ. Každý jeho úspěch je zpola zázrak a zpola hrdinství; každý jeho výkon plyne z velkého napětí malých prostředků /.../ Tento národ vklíněný mezi větší a silnější národy, národ, jehož stará kultura byla vypleněna válkami a násilím, národ, který před stoletím neměl literatury, který před půl stoletím neměl málem škol a před desetiletím hranic, za kterými by se mohl hájit, tento národ provedl velký výkon, že se prostě udržel. Chtěl bych jej přirovnat k malé posádce, která se uhájila za hradbami pevnosti proti nesmírné převaze nepřátel; ale nebylo tu dokonce ani hradeb, ani pevnosti; byla tu jen vůle žít a uplatnit se.“

Pavel Eisner na závěr napsal toto memento:

/.../ „Člověk jen poněkud slušný žije proto a žije tak, aby potomstvo na něho vzpomínalo jako na dárce hodnot a s trochou lítosti, že ten nebožtík nežil déle, že nemohl dát víc. Tak by měl žít i každý národ; tak by měl v lidech žít i každý národní jazyk. Právě proto, že každý život je veličina konečná, je nesmyslný každý život, není-li nazírán sub specie aeternitatis (z pohledu věčnosti). Cokoli se píše, má se psát tak, aby učený znalec, kdyby na tento text v dávno vyhynulém jazyce narazil, řekl: Jak krásně myšleno, jak krásně cítěno, jak krásně pověděno! Jak krásný a šlechetný jazyk byla čeština a jaká škoda, že nežila déle!“

světla a zvuk: Pavel Uhlíř

garderoba: Denisa Smutná, Klára Šlahorová, Kateřina Haaseová

šéf techniky, vedoucí jevištního provozu: Radek Patzel

stavba: Martin Suchánek, Jan Davídek, Lukáš Broul, Samuel Kobranov,
Otakar Košťál, David Krejčí

text programu: Eva Suková, Johana Kudláčková, Lída Engelová

korektury: Anna Zahálková

foto: Alena Hrbková

grafický design: Martin Duraj

součástí scény je banner s interiérem Knihkupectví a antikvariátu Spálená 53
(foto Alena Hrbková)

výroba banneru: MATRIX Media s.r.o.

V inscenaci zazní citace z děl Pavla Eisnera, Karla Čapka,
Edwarda Leara v přebásnění Antonína Přídala, Emanuela Frynty,
Luboše Sluky, Františka Halase a Jacquese Préverta v přebásnění Adolfa Kroupy

Nositele autorských práv k dílu zastupuje DILIA, divadelní, literární,
audiovizuální agentura, z. s., Krátkého 143/1, Praha 9

Program vydalo

Dejvické divadlo, o. p. s.
Zelená 1084/15a, Praha 6
www.dejvickedivadlo.cz
ředitel MgA. Lukáš Průdek

A black and white photograph of a hand reaching out from the left side, touching a dark, vertically pleated curtain. The hand is positioned as if about to pull the curtain aside. The background is dark and textured.

Dr.Max⁺

GENERÁLNÍ PARTNER
DEJVICKÉHO DIVADLA

Zdraví v hlavní roli

PEČUJEME O KVALITU
ŽIVOTA KAŽDÉHO Z VÁS

Dáváme energii umění

Záleží nám na tom, aby měla česká kultura dostatek energie pro svůj další rozvoj. Proto jsme hrdým hlavním partnerem Dejvického divadla.

Pomáháme tam, kde působíme.

**ČISTÁ
ENERGIE
ZÍTŘKA**

www.cez.cz

Světla svítí, zvuk je čistý a vy si můžete naplno vychutnat skvělé představení.

Když všechno funguje jak má, nikdo si nevšimne

VT Business vytváříme řešení, která tiše pracují, abyste se vy mohli naplno věnovat vašemu podnikání.

VT Business

Přejeme vám příjemné představení, bez starostí, co se děje za oponou.

poskytovatelé grantů

generální partner

hlavní partneři

partneři inscenací

RODINA FIDLEROVA

J&T BANKA

JANA A FRANTIŠEK DOSTÁLKOVÍ

partneři

VANTAGE®

CLIFFORD
CHANCE

Nadační fond trigema
rodiny Souralových

revolta

ŠTAIDLLEŠKA

trask

MDM KV

TUkas

aimtec

Altron

ptáček

STĚHOVÁNÍ
PODRAZIL
www.podrazil.cz

Videris

LIBEŘSKÉ
LAHŮDKY

LICIRNA
ORGANICS

OTTOVA TISKÁRNA

PASNET
Pražská akademická počítačová síť

mediální partner

RESPEKT

dárci

rodina Hartmanových / Martin Jaroš / Petr a Pavla Šmídovi / rodina Zaňkova / Bohdana a Petr Zvěřinští
Ivo Hlaváč / Tomáš Prouza / Alena a Jiří Schwarzovi / Michal Vrablík / Roman Mikulanda / Václav Janalík
Eva a Jiří / Martin Augustin / Timea Dobošová / Eva a Vít Rázgovi / Ivana a Aleš Rodovi / Olga Staňková
Kamila a Petr Šormovi / Alexandr Holub / Jitka Pantůčková / Miroslav Pszczólka / Marie Sodomková
Martin Vohryzek / Filip a Matěj Voskocovi / Tomáš Engel / Hana Žatečková

podporují nás

D.N.S. Bubeneč / DYAS.EU / CCL-CONFERENCE CZECHOSLOVAKIA LTD. / Garáže NTK
Hotel Opera - Martin Rybář / MUDr. Alena Kalvachová / Kavárna DD - Stanislav Hampel /
Vápenka Čertovy schody, a. s. / Newton Media / Repro Fetterle / Storm Type Foundry / Znovín Znojmo